

Al even fraai is in een ander stuk het volgende:

„Doordat de zaak op grooteren voet is ingericht, vanwege het verdubbelde kapitaal, en wij bij de fabrikanten nu veel voordeliger kunnen inkoop door onze grootere *afsluitingen*, is de reden, wij de meeste artikelen goedkooper kunnen aanbieden dan vroeger.

Nevensstaand vindt U eenige prijsnooteringen.”

Hoe iemand zoo iets laat drukken is een raadsel; het toont wel, hoe bedroevend slecht het met de taal- en stijl-kennis staat. „Doordat” moet natuurlijk zijn „dat,” een ander „dat” vóór „wij” ontbreekt geheel. „Afsluitingen” en „nevensstaand” zijn leelijke Germanismen.

En dan:

„Op verlangen komt onze reiziger ten uwent voor Uwe geachte orders, *houden wij ons minzaam aanbevolen*”, enz.

Alweer onzin! Daar staat letterlijk: „Op verlangen houden wij ons aanbevolen!!! Kost het dan meer moeite te schrijven: „Wij houden ons?” Maar waar zit het verstand!

Ten slotte schreef onze lezer de volgende uitdrukkingen uit den mond van een spreker op:

„Een maatstaf, *om op te diepen* het kenmerk van het Christen-zijn.” (Opdiepen doet men toch met geen maatstaf?) „Laat er een *traan* van weemoed zijn *in onze harten*, . . . enz.” (In de *oogen* is zeker bedoeld, of een gevoel van weemoed in onze harten?)

„. . . een Christen in merg en beenen.” (Meervoud!)

Ook hier zijn we, gelijk in al het andere, 't met den heer De H. eens.

M. A. K. te C. — Uw schrijven las ik met genoegen, wijl het bewijst, dat de Vragenbus voor Letteren en Taal niet nutteloos is. Uw vraag behandel ik liefst ietwat meer algemeen, wijl dan het antwoord meer doel treft.

Er zijn menschen, vooral uit de gegoede standen, die de ongepaste en verderfelijke gewoonte hebben, hun taal met allerlei vreemde woorden te doorspekken, en te spreken van een *étage* als een *verdieping* wordt bedoeld, of van een *meeting* als er een *vergadering* zal zijn.

Nu is er echter een tweede kwade gewoonte, die veelal bij dezelfde lieden gevonden wordt. 't Is, dat men vreemde woorden of uitdrukkingen maar *letterlijk* in onze taal overzet, zonder te bedenken wat er het goed-Nederlandsche woord voor is, of hoe *wij* het uitdrukken.

Als een Engelschman zegt: „To kill two birds with one stone,” vertaal ik dat *niet* letterlijk: twee vogels met één steen dooden, maar zeg: *twee vliegen in één klap slaan*. Als een Duitscher zegt: *eben deswegen*, vertaal ik *niet*: even deswege, maar *juist daarom*. Want wij moeten geen vreemde taal met Nederlandsche woorden spreken, maar *Nederlandsch*.

De lieden echter, die dat niet kunnen of willen begrijpen, kallen van „in de 70er jaren,” „het zich goed laten smaken,” „iemand's kennis maken,” „ondervangen,” „aangewezen zijn op,” „jaloersch van” en meer dwaasheden.

Al zulke uitdrukkingen nu, die geheel onnoodig en zeer leelijk zijn, noemt men *Barbarismen*, wijl zij strijden tegen den aard en het wezen onzer taal.

Zijn ze aan het Fransch ontleend, dan heeten het *Galicismen* (Gallië = Frankrijk); aan het Duitsch *Germanismen* (Germanië = Duitschland); aan het Engelsch *Anglicismen* (Anglia = Engeland.)

P. te W. — We willen gaarne gelooven, dat een uitdrukking als „in de dertiger jaren” in de Standaard voorkomt, en „hopelijk” in het Handelsblad, maar dat maakt de zaak geen haar beter. Het zijn allebei groote en leelijke Germanismen, strijdig met aard en wezen onzer taal.

A. J. H.

AMALIA VAN SOLMS.

De gemalin van Frederik Hendrik is een geheel andere persoonlijkheid dan de vrouwen, die we tot dusver bespraken, maar ze leefde ook in geheel andere omstandigheden. De eeuw van vervolging was voorbij; de eeuw van de groote worsteling op staatkundig terrein was voor het Protestantisme aangebroken, en in dien strijd kwam Nederland tot ongekende en ongedachte grootheid. Die grootheid heeft Amalia van Solms hier mede beleefd, maar daarna ook den grooten strijd tusschen republiek en koninkrijk, tusschen de Staten en het huis van Oranje. Die tweeërlei levenstoestand bepaalt het geheele leven van deze vorstin.

't Was een eigenaardig huwelijk, dat van Frederik Hendrik; een huwelijk op commando. Maurits was nooit gehuwd geweest, wat hem niet tot eer strekt, en in zijn in dit opzicht schuldige levenswijze had hij zijn jongeren broeder medegesleept. Dat was een groote smart geweest voor Louise de Coligny, en dikwijls had ze haar eigen zoon tot een huwelijk aangemaand, steeds echter zonder gevolg. Nu voelde Maurits zijn einde naderen, (1625.) en de zorg voor het voortbestaan der familie greep hem aan. Zijn naam zou uitsterven; het huwelijk van zijn oudsten broeder, Philips Willem, was kinderloos geweest; als nu ook nog Frederik Hendrik ongehuwd bleef, dan zou het geslacht van Willem van Oranje reeds in het tweede geslacht uitsterven. Dat moest niet, en Maurits beval dus zijn broer, dat hij trouwen moest. Tegenpraten baatte niet, Maurits had de bruid reeds uitgekozen. Frederik Hendrik gaf toe; dan moest het ook maar dadelijk, en zoo werd het huwelijk zonder ondertrouw gesloten den 4^{en} April 1625 in de Kloosterkerk te 's-Gravenhage.

Een huwelijk op commando alzoo! En toch is het huwelijk tusschen den 41-jarigen stadhouder en de 23 jarige gravin een gelukkig huwelijk geworden. De bruid was nog in de familie, zij was een achterkleindochter van Juliana van Stolberg. Doch de graven van Solms waren arm; haar vader was gezegend met een groot gezin, en het kostte hem groote moeite al de kinderen behoorlijk groot te brengen. Voor de zonen was plaats te vinden in het leger van Maurits, voor de dochters was het moeilijk een geschikt echtgenoot te vinden. Laten we niet vergeten, dat een jonkvrouw van die dagen niet ongehuwd kon blijven zonder haar naam in opspraak te brengen; we begrijpen dan de zorgen, die ouders toen voor hun dochters hadden. Amalia was geplaatst aan het hof van keurvorst Frederik van de Palts, wiens moeder Louise Juliana een dochter was van Charlotte van Bourbon. Zijn gemalin had Amalia tot hofdame en tot vriendin. En met deze keurvorstin had Amalia, toen ze in ons land kwam, reeds heel wat ondervonden. Want in 1619 had Frederik van de Palts zich laten kronen tot koning van Bohemen, en daardoor den strijd aanvaard tegen den keizer, den strijd, die dertig jaren lang Duitschland zou verwoesten. Frederiks koningschap duurde slechts één winter; toen werd hij verslagen en verdreven uit Bohemen, en zijn eigen rijk, de Palts, werd den „winterkoning” betwist. Voor de koninklijke familie werd het een vlucht door Duitschland, die door Amalia gedeeld werd, en de vluchtelingen kwamen pas weer tot rust, toen ze, al was het van alles beroofd, een toevlucht en een onderstand vonden op Nederlands gastvrijen bodem. En daar werd de arme hofdame opeens de gemalin van den rijken Frederik Hendrik, den erfgenaam zijner broeders. Zulk een huwelijk had zij zich nimmer kunnen voorstellen, en daarom is haar woord verstaanbaar op den morgen van haar trouwen: Quid reddam Domino? Wat zal ik den Heere vergelden?

Frederik Hendrik was niet alleen rijk, hij was ook in groot aanzien. Hij deed het werk van Maurits en Oldenbarnevelt beide, en de oorlog, dien Nederland zoo gelukkig met Spanje voerde, stond geheel onder zijn leiding. Daar-

door was hij zeer bemind bij het volk, dat het huis van Oranje liefhad. En toen straks de door Maurits bedoelde stamhouder geboren werd, deelde Amalia van Solms in zijn groote populariteit.

't Was een gezellig leven in die dagen in het paleis in het Noordeinde, door Frederik Hendrik verfraaid, of in het Huis ten Bosch, dat voor Amalia door Jacob van Campen werd gebouwd. Men behoefde niet te klagen over eenzaamheid, want al de Oranjes en al de Nassau's verzamelden zich in de residentie. En dat waren niet weinige; Willem van Oranje en vooral Jan van Nassau hadden vele nakomelingen. En tusschen die alle troonde Amalia als koningin. Het woord is niet te sterk. Geen hofhouding in West-Europa zoo rijk als die van Frederik Hendrik. En al had hij den titel niet, soverain der Nederlanden was hij, terwijl de opvolging zijn zoon werd toegezegd. Wel voldoende om het eerzuchtig hart van Amalia van Solms te streelen.

Doch dat eerzuchtig hart was ook een liefhebbend hart. Wanneer Frederik Hendrik in het voorjaar ten strijde trok, dan ging zij gewoonlijk naar Buren en daar volgde ze met belangstelling en bezorgdheid zijn tochten. Druk was de briefwisseling tusschen de beide echtgenooten, maar bovendien moest 's prinsen secretaris, Constantijn Huljghens, elken dag de prinses op de hoogte houden van wat met het leger en den prins voorviel. En bleven die brieven soms door omstandigheden uit, dan verkeerde zij in den grootsten angst.

Frederik Hendrik heeft van zijn gemalin veel steun gehad, vooral toen hij ouder werd. Zij had in haar jeugd niet bijzonder veel onderwijs gehad, maar dat werd vergoed door haar helder oordeel en de groote liefde, waarmede ze zich wijdde aan de belangen van het huis van Oranje. Dat huis moest een der eerste van Europa worden, de gelijke van koningen en keizers. Juist die begeerte heeft haar voor haar zoon een verbintenis doen zoeken met een koninklijk huis, al was er ook geen beter te vinden dan het ongelukkige huis der Engelsche Stuarts, welks koning reeds het zwaard boven het hoofd hing, dat hem in 1649 trof. 't Was in 1642, dat het huwelijk van Willem II en Maria Stuart, beide nog kinderen, gesloten werd, en van die schoondochter heeft Amalia van Solms weinig genoeg beleefd. Doch dat had ze ook niet gezocht.

Frederik Hendrik beleefde den vrede van Munster niet meer, waarnaar hij met zijn gemalin ijverig streefde; hij stierf in Maart 1647, en zijn weduwe heeft hem in de Oranjezaal van het Huis ten Bosch een gedachtenis gesticht door de groote schilders dier dagen, zooals slechts weinig vorsten hebben. Het rouwkleed over haar hebben en vereerden gemaal heeft ze nimmer afgelegd.

Maar de blijde tijd was thans voorgoed voorbij. Willem II erfde de bekwaamheid zijns vaders, maar had nog niet diens wijsheid. Hij wilde den oorlog voortzetten; hij had plannen om, te zamen met Frankrijk, België te veroveren, zich daar een koninkrijk te stichten en daardoor ook te komen tot het koningschap over Nederland; hij wilde bovendien de Stuarts herstellen op den Engelschen troon. Wij kennen de botsing, waarin hij kwam met de Staten van Holland en met Amsterdam, en we weten van zijn plotselinge dood in 1650. Dat was een zware slag voor het huis van Oranje, en niemand heeft het beter gevoeld dan de moeder van den doode. „Het heeft God beleefd, het huis van Oranje te straffen,” zei ze. „Bidde God, dat het daarbij blijve.”

Acht dagen na 's vaders dood werd zijn eerste kind geboren, de later zoo beroemd geworden Willem III, in een rouwkamer, en neergelegd in een wieg, met roufloers omhangen. Karel moest het kind heeten, wilde Maria Stuart, die het huis van Oranje minachtte, omdat het geen koninklijk huis was; die den titel prinsesweduwe van Oranje niet wilde, maar prinsesse-royale, koninklijke prinses wilde heeten, al was haar koningshuis uit Engeland verdreven en naar Nederland gevlucht. Maar de grootmoeder wilde, dat het kind de namen der Oranjes dragen zou, en ze won den strijd; Willem Hendrik werd het. En dan werd gestreden over de voogdij. Maria, nog slechts negentien jaar oud, wilde voogdes zijn; Amalia vond haar dochter te jong en onervaren, en vreesde bovendien, dat de bezittingen van Oranje alleen zouden worden besteed aan de belangen van de Stuarts. Ze won het in zooverre, dat zij en de keurvorst van Brandenburg toeziende voogden werden. Daardoor konden zij beletten, dat goederen van den jongen prins verkocht werden, maar niet, dat Maria meer dan de helft van de inkomsten besteedde aan kuiperijen in Engeland.

Tien jaren lang heeft Amalia van Solms de belangen van haar kleinzoon moeten verdedigen tegen diens moeder. Toen vertrok de laatste, verheugd, dat haar broer, de ellendige Karel II, op den Engelschen troon was verheven, naar haar vaderland, met achterlating van haar zoon, en twee maanden later stierf zij, 24 Dec. 1660.

Maar een nog zwaarder strijd had Amalia te voeren, al werd hij gevoerd met veel grooter waardeering. 't Was de strijd tegen Johan de Witt, de verpersoonlijking van het republikeinse streven in Holland. Republiek of koninkrijk, dat is in den tijd van Neerlands grootheid de groote vraag geweest, al is de laatste naam niet gebruikt. Staatsgezind of stadhoudersgezind heette het, en de staatsgezinden hielden het roer. Daar had Willem II aanleiding toe gegeven, en Maria Stuart had den tegenstand tegen de verheffing van haar zoon slechts verergerd, gelijk haar broer den eerbied voor het koningschap deed dalen door zijn levenswandel. Zoo kregen we het stadhouderloos bestuur. Zoo kregen we de Acte van Seclusie, waarbij Holland aan Cromwell de uitsluiting

van den prins beloofde van het stadhouderschap. En al wist Amalia te bewerken, dat de Staten den veelbelovenden prins tot kind van staat aannamen en zorgden voor zijn opvoeding, waarmee ze erkenden, dat het huis van Oranje in Nederland toch meer was dan een ander geslacht, straks volgde in 1667 het Eeuwig Edict, waarbij in Holland het stadhouderschap werd afgeschaft.

Het rampjaar 1672 moest komen om Nederland en Oranje weer aaneen te binden. Zóó lang had het volk gezongen: „Al is ons prinsje nog zoo klein, Al evenwel zal hij stadhouder zijn,” dat de regenten eindelijk, door den nood gedwongen, toegaven. De Witt trad af, De Witt werd vermoord, en Willem III, nog slechts 22 jaar oud, toonde zijn buitengewone talenten, bevrijdde in een enkel jaar het vaderland van al zijn vijanden, en toonde wie hij worden zou: de voorvechter van het Protestantisme en de volksvrijheden tegen de Roomsche Kerk en tegen de heerschzucht van Lodewijk XIV.

Dat heeft Amalia van Solms nog beleefd. Zij heeft de verheffing nog gezien van het huis van Oranje, waarvan ze zich van den aanvang af een lid heeft gevoeld, en waarvoor ze zoo vele jaren heeft geleden. Gedurende drie jaren genoot ze van den triomf; toen legde ze, in 1675, het moede hoofd ter ruste.

A. L.

